

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-346-5-44>

УДК 331.5:332.1:330.341:338.242

ЛЕВИЦЬКА Ольга

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»

<https://orcid.org/0000-0001-8174-9918>e-mail: o.levytska@gmail.com

ГРЕСЬ Богдан

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»

b.hres@gmail.com

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ СТРУКТУРНИХ ТА ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У статті предметом дослідження слугують стратегічні напрями структурних змін та інституційних реформ на регіональному ринку праці в умовах нестабільності. Метою статті є обґрунтування ключових завдань і пріоритетів модернізації регіонального ринку праці на прикладі Львівської області з урахуванням викликів війни та потреб відновлення економіки. Узагальнено сутнісні характеристики структурних диспропорцій та інституційних проблем у сфері зайнятості регіону. Встановлено, що важливими чинниками формування збалансованого ринку праці є забезпечення відповідності попиту і пропозиції робочої сили, подолання диспропорцій у розвитку міських і сільських територій, розвиток професійних навичок населення, удосконалення соціального діалогу, модернізація робочих місць та впровадження інновацій. Доведено, що реалізація визначених стратегічних пріоритетів сприятиме зміцненню кадрового потенціалу, підвищенню конкурентоспроможності регіональної економіки та формуванню стійкої моделі розвитку регіону в умовах післявоєнного відновлення.

Ключові слова: регіональний ринок праці, структурні зміни, інституційні реформи, стратегічні пріоритети, збалансований розвиток, зайнятість, трудовий потенціал.

LEVYTSKA Olha, HRES Bohdan

SI «Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine»

STRATEGIC DIRECTIONS OF STRUCTURAL AND INSTITUTIONAL TRANSFORMATION OF THE REGIONAL LABOR MARKET UNDER CONDITIONS OF INSTABILITY

The article focuses on the strategic directions of structural changes and institutional reforms in the regional labor market under conditions of instability. The purpose of the study is to substantiate the key tasks and priorities of labor market modernization in the Lviv region, taking into account the challenges of war, the displacement of the working population, and the urgent need for economic recovery. The research emphasizes the multidimensional nature of structural transformations, which require not only economic adaptation but also institutional flexibility and social resilience. The essential characteristics of structural imbalances and institutional problems in regional employment are summarized, including the mismatch between qualifications and labor demand, unequal territorial development, limited access to quality jobs, and insufficient professional retraining opportunities.

It is established that the crucial factors in shaping a balanced labor market include ensuring the correspondence between labor demand and supply, overcoming disparities in the development of urban and rural areas, enhancing the population's professional skills, improving social dialogue, modernizing workplaces, and implementing innovations in labor organization. Particular attention is given to the role of educational institutions and local authorities in fostering workforce adaptability and supporting entrepreneurship as a tool for job creation.

The article highlights the importance of digitalization and remote employment forms, which can help mitigate regional disparities and integrate internally displaced persons into productive activity. It is proved that the implementation of these strategic priorities will contribute to strengthening human resources, increasing the competitiveness of the regional economy, reducing unemployment, and forming a sustainable development model in the post-war recovery period. The conclusions underline that successful labor market modernization requires coordinated efforts of the state, business, and civil society to ensure inclusive, innovative, and socially oriented growth.

Keywords: regional labor market, structural changes, institutional reforms, strategic priorities, balanced development, employment, labor potential.

Стаття надійшла до редакції / Received 14.08.2025

Прийнята до друку / Accepted 29.09.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Незважаючи на тривале вивчення проблем ринку праці в Україні та світі, у сучасних умовах воєнної агресії та системних криз постає потреба нового осмислення стратегічних пріоритетів його розвитку на регіональному рівні. Ефективне функціонування ринку праці є одним із базових індикаторів соціально-економічного поступу, що визначає рівень зайнятості, якість трудового життя, збереження кадрового потенціалу, розвиток підприємництва та інвестиційну привабливість регіонів. Водночас саме ринок праці

виявився однією з найбільш вразливих сфер під час війни, коли структурні дисбаланси посилюються масовою міграцією, мобілізацією працездатного населення, релокацією бізнесу та зростанням тінізації зайнятості.

До об'єктивних причин такої ситуації належать, по-перше, нерівномірність розвитку міських і сільських територій, що поглиблює соціально-економічну нерівність; по-друге, інституційна інертність державних та регіональних структур, яка ускладнює адаптацію освітніх програм і трудових відносин до потреб цифрової економіки; по-третє, відсутність належних механізмів конструктивного соціального діалогу, що обмежує можливості для збалансованого регулювання попиту і пропозиції праці. У сукупності ці фактори знижують ефективність використання трудового потенціалу та стають гальмом для модернізації регіональних економік.

Таким чином, проблематика структурних змін і інституційних реформ на ринку праці характеризується високим рівнем актуальності, оскільки без їх реалізації неможливе повноцінне відновлення вітчизняної економіки в післявоєнний період. Йдеться про необхідність системної трансформації регіональних ринків праці з орієнтацією на усунення критичних диспропорцій, розвиток нових форм зайнятості, цифровізацію та модернізацію робочих місць, підвищення конкурентоспроможності робочої сили й створення умов для сталого економічного зростання. Саме тому дослідження стратегічних орієнтирів і завдань збалансованого розвитку ринку праці набуває вагомого наукового та практичного значення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У науковому дискурсі проблеми стратегічного розвитку, структурних трансформацій та інституційної модернізації національного і регіонального ринку праці не є новими. Окреслені питання висвітлені у працях таких вітчизняних науковців, як Н. Азьмук [1], В. Близнюк [2], Т. Васильців [13], О. Герасименко [3], О. Гринькевич [12], Л. Ільїч [3], І. Кичко [4], А. Колот [5], Ю. Маршавін [6], О. Мульська [7], О. Новікова [8], О. Пищуліна [9], О. Томчук [10], Л. Яценко [11] та ін.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

В Україні й досі недостатньо вивченими залишаються окремі аспекти стратегічних трансформацій регіональних ринків праці, зокрема вплив структурних дисбалансів на рівень зайнятості та продуктивність праці; результативність інституційних реформ у сфері регулювання трудових відносин, соціального захисту та системи соціального діалогу; ефективність механізмів адаптації регіональних ринків праці до умов воєнної та повоєнної нестабільності; роль регіональних і місцевих органів влади у формуванні політики зайнятості та забезпеченні узгодженості з національними стратегіями; вплив освітньо-професійної підготовки та розвитку людського капіталу на подолання дефіциту робочої сили й збереження трудового потенціалу; напрями модернізації інституційної інфраструктури ринку праці, включно зі службами зайнятості, центрами професійної перепідготовки, кластерними об'єднаннями та цифровими платформами працевлаштування; а також перспективи міжнародної інтеграції та використання європейських практик для забезпечення стійкості регіонального ринку праці.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування стратегічних пріоритетів і завдань структурних змін та інституційних реформ на регіональному ринку праці (на прикладі Львівської області).

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В умовах війни для тилкових регіонів України, зокрема Львівської області, особливої гостроти набуває проблема збалансованості розвитку ринку праці, що зумовлено міграційним навантаженням, диспропорціями між попитом і пропозицією робочої сили та потребою інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Упродовж останніх років в області спостерігаються такі ключові *негативні тенденції*:

- дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили, який проявляється через релокацію бізнесу, що викликає дефіцит та структурні диспропорції в сегменті робітничих професій та фахівців із вищою освітою вузьких спеціальностей. Відтак, варто виділити неготовність місцевих інституцій регіонального ринку праці, особливо закладів освіти адаптуватися до потреб нових суб'єктів господарювання;
- дефіцит робочої сили та розрив у її навиках. Війна призвела до істотних змін у функціонуванні ринку та пропозиції робочих місць на регіональних ринках праці: через внутрішню і зовнішню міграцію робочої сили, мобілізацію військовозобов'язаного населення до лав Збройних Сил України та погіршення трудового потенціалу регіону поглиблюються процеси нестачі персоналу та зростає рівень розриву у навиках роботи зі сучасним обладнанням. Часто вміння та знання працівників не відповідають їх освітній компетенції та вимогам цифрової економіки. У цьому аспекті інституційна інертність державних інституцій призводить до кваліфікаційного розриву та невідповідності потребам сучасної економіки;
- зростання конкуренції і навантаження на ринок праці Львівської області через активну міграцію з інших регіонів країни фахівців високого рівня кваліфікації та дефіцитних кадрів, що особливо

деформує кон'юнктурні характеристики регіонального ринку праці. Відтак, у його структурі посилюються галузевий дисбаланс та територіальні диспропорції;

- тінізація зайнятості й неофіційне працевлаштування працівників є однією з найважливіших інституційних проблем розбалансованості ринку праці Львівської області, яка, в свою чергу, призводить до навантаження на соціальну інфраструктуру та систему соціальних послуг через приховування офіційних доходів й ухилення від сплати податків та соціальних внесків, економічну стагнацію території, послаблення інфраструктури регіону, зниження рівня життя населення та урбанізацію молоді. Тому вкрай важливим є проведення інституційної реформи податкової системи, спрямованої на виведення зайнятості з тіні та зменшення податкового тиску на бізнес;

- низька мобільність і адаптація місцевого населення до нових потреб та вимог економіки, призводить до значних структурних диспропорцій регіонального ринку праці. Доцільно звернути увагу на необхідність формування на ринку праці інституційних механізмів забезпечення можливостей навчання упродовж життя. При цьому у більшості випадків неготовність місцевого населення до постійного системного навчання та підвищення професійних вмінь і навиків призводять до труднощів із працевлаштуванням, зниження рівня конкурентоспроможності та мобільності зайнятості;

- застарілість освітніх програм на регіональному ринку освітніх послуг, що зумовлює ситуацію, коли заклади освіти часто випускають фахівців тих спеціальностей, які вже давно не є затребуваними на ринку праці. Це виникає через відсутність взаємозв'язку та координації зусиль системи освіти з роботодавцями під час коригування освітніх програм, тим самим система освіти в регіоні не встигає швидко реагувати на потреби бізнесу та появу нових професій. Відтак, має місце інституційна прогалина, пов'язана із нестачею інституційних форм взаємодії та/чи інституційних майданчиків для співпраці закладів освіти та бізнесу;

- зниження частки молоді у складі робочої сили, що вкрай негативно впливає на економічний розвиток регіону, поглиблює диспропорції у віковій структурі регіонального ринку праці – в першу чергу через старіння нації, урбанізацію, складність знайти гідну роботу, яка відповідає здобутій кваліфікації та бажаному соціальному статусу, що разом призводить до міграції кваліфікованих кадрів за кордон, зниження народжуваності та посилення нестачі у робочій силі.

З огляду на зазначені проблеми пропонуємо головні *стратегічні пріоритети* збалансування розвитку ринку праці Львівської області в сучасних умовах нестабільності: (1) збалансування попиту і пропозиції праці за професійно-галузевими характеристиками, (2) подолання критичних диспропорцій розвитку ринку праці на віддалених і сільських територіях, (3) активізація інноваційного розвитку ринку праці у відповідності до сучасних практик та потреб регіональної економіки, (4) збалансування й поступальний розвиток професійних вмінь та навичок різних категорій персоналу, (5) модернізація діалогу та взаємодії всіх сторін соціально-трудових відносин, (6) адаптація та модернізація робочих місць до сучасних вимог економіки.

Серед усіх стратегічних векторів вкрай важливим є пріоритет збалансованого розвитку ринку праці регіону, а саме відповідність попиту і пропозиції праці за професійно-галузевими характеристиками. Важливість реалізації цього пріоритету полягає в тому, що його досягнення дозволить усунути існуючі на ринку праці Львівської області невідповідності між потребами роботодавців і кваліфікаційним рівнем працівників, які призводять до структурного безробіття, недоотримання підприємствами потенційних прибутків і гальмування інноваційного розвитку (рис. 1).

Ще одним важливим стратегічним пріоритетом розвитку регіонального ринку праці є усунення критичних диспропорцій між міськими та сільськими територіями. Досягнення цього завдання сприятиме зменшенню соціальної нерівності, збереженню кадрового потенціалу, розвитку місцевого бізнесу та інфраструктури, підвищенню доступу до освіти, медицини й соціальних послуг, а також раціональному використанню ресурсів та популяризації місцевих традицій і туризму.

Наступним пріоритетом виступає забезпечення відповідності інноваційного розвитку ринку праці області сучасним технологічним викликам. Умови цифровізації вимагають тісної взаємодії між технологічним прогресом і рівнем цифрової грамотності населення. Це передбачає розвиток безперервного навчання, доступність перекваліфікації, прогнозування потреб у фахівцях, а також застосування сучасних практик організації праці для підвищення привабливості зайнятості, зокрема у сільських громадах.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У результаті проведеного дослідження узагальнено сутнісні характеристики стратегічних пріоритетів розвитку регіонального ринку праці (на прикладі Львівської області) та встановлено, що їх реалізація є критично важливою в умовах воєнної нестабільності та необхідності післявоєнного відновлення економіки. Збалансування ринку праці регіону передбачає подолання територіальних диспропорцій, розвиток професійних компетенцій населення, модернізацію робочих місць відповідно до вимог цифрової економіки, а також поглиблення соціального діалогу між роботодавцями, працівниками, громадськістю та державою. Комплексність цих заходів забезпечує збереження та примноження кадрового потенціалу, підвищення конкурентоспроможності регіону та формування умов для сталого розвитку.

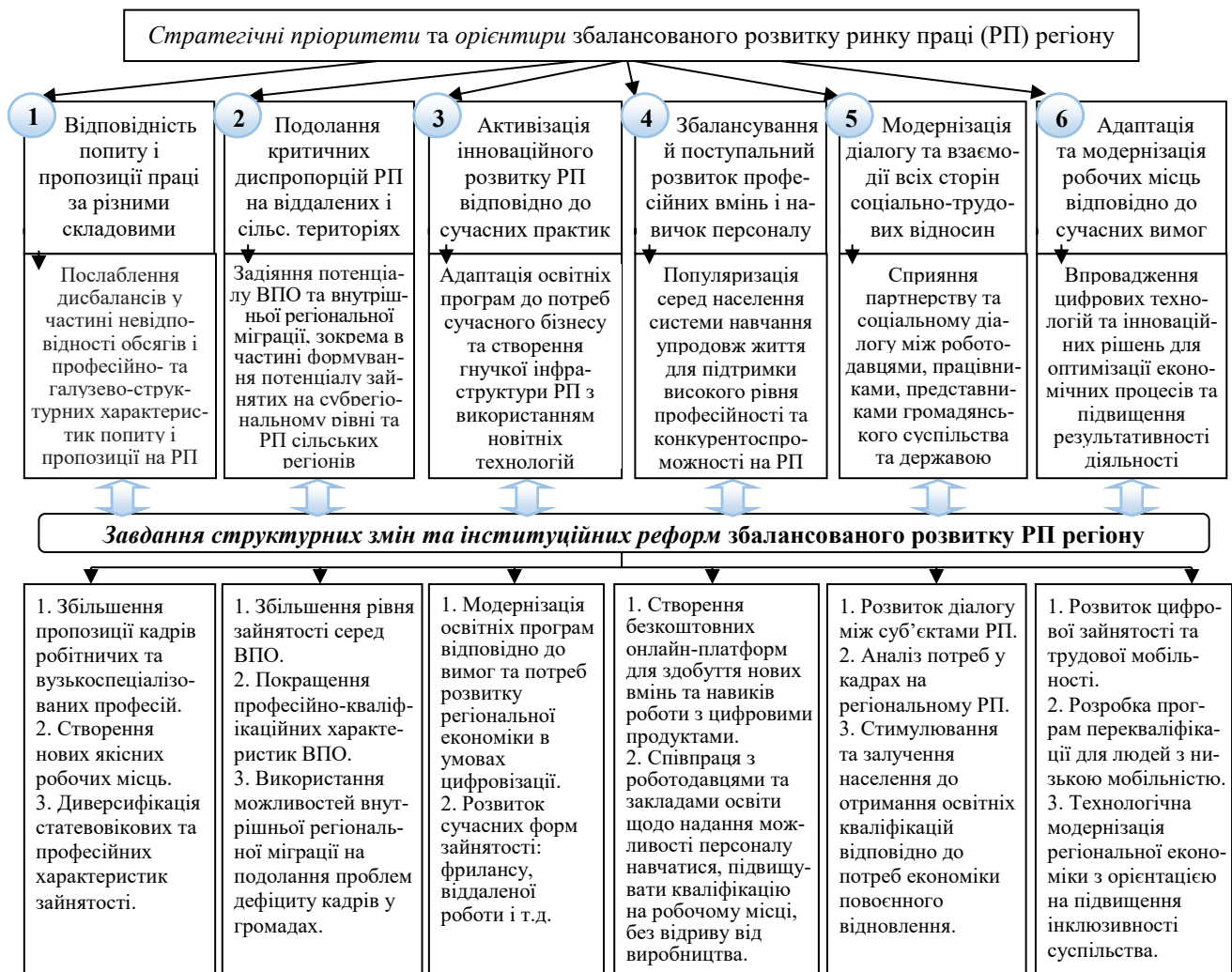

Рис. 1. Стратегічні пріоритети і завдання структурних змін та інституційних реформ на ринку праці Львівської області (розроблено авторами)

Встановлено, що ключовим завданням подальшої трансформації регіонального ринку праці є забезпечення його інноваційного розвитку, який відповідає сучасним викликам глобалізації та цифровізації. У цьому контексті перспективними напрямками наукових розвідок виступають поглиблений аналіз інституційних бар'єрів зайнятості, вивчення ефективності механізмів перекваліфікації та безперервного навчання, а також розробка моделей прогнозування потреб у кадрах для галузей, що мають стратегічне значення для економіки регіону та України в цілому. Подальші дослідження мають бути спрямовані на ідентифікацію дієвих інструментів регіональної політики зайнятості, які здатні забезпечити адаптацію ринку праці до сучасних викликів і сприяти підвищенню стійкості регіональної економіки.

Перспективи подальших досліджень стосуються розробки й апробації підходів до моделювання впливу структурних та інституційних перетворень на розвиток ринку праці регіону.

Література

1. Азьмук Н. А. Трансформація ринку праці в умовах війни: виклики та стратегії відтворення робочої сили. Вісник економічної науки України. 2022. № 1(42). С. 171-179. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).171-179](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).171-179).
2. Близнюк В. В., Яценко Л. Д. Ринок праці України в умовах війни: регіональні аспекти. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2025. № 19. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-07-01>.
3. Ільч Л. М. Структурні трансформації транзитивного ринку праці України. К.: Алерта, 2017. 608 с.
4. Кичко І. Стратегічні пріоритети збереження трудового потенціалу України в умовах цифровізації та дії воєнного стану. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2025. № 2(42). С. 23-37. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-2\(42\)-23-37](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-2(42)-23-37).
5. Колот А., Герасименко О. Темпоральні імперативи соціально-трудового розвитку першої

половини XXI ст. Економіка України. 2022. № 65(11(732)). С. 3-25. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.11.003>.

6. Маршавін Ю. М., Кицак Т. Г., Василенко А. О. Модернізація ринку праці на засадах концепту соціальної відповідальності як базова умова відновлення України. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 7. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-07-02>.

7. Мульська О. П. Трансформації ринку праці Карпатського регіону України в умовах соціально-трудових дисбалансів. Академічні візії. 2025. № 45. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2101>.

8. Новікова О., Шамілева Л., Хандій О. Оцінювання розбалансованості трудової сфери в умовах воєнного стану і можливості її подолання. Економіка України. 2023. № 66(2(735)). С. 17-54. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.02.017>.

9. Пишуліна О., Маркевич К. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації: аналітична записка. Київ: Центр Разумкова, 2022. 21 с. <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>.

10. Томчук О. В. Аналіз трендів розвитку ринку праці в Україні: ключові зміни та виклики воєнного часу. Innovation and Sustainability. 2023. № 2. С 110-119. <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.110.119>.

11. Яценко Л. Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2024. 9 с. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-03/az_regrinki-praci_04032024.pdf.

12. Hrynkevych O., Levytska O., Baranyak I. Human resources for regional development in Ukraine: A roadmap for forecasting and determining a regional training request. Regional Science Policy & Practice. 2023. № 15(1). pp. 95-108. <https://doi.org/10.1111/rsp3.12625>.

13. Vasylytsiv T. G., Levytska O. O., Mulska O. P., Lupak R. L. and Bodnar I. R. Destabilization of regional labour markets in Ukraine under heightened security threats. Studia Regionalne i Lokalne. 2024. № 97(3). pp. 39-54. <https://doi.org/10.7366/1509499539703>.

References

1. Azmuk, N. A. (2022), Transformatsiia rynku pratsi v umovakh viiny: vyklyky ta stratehii vidtvorennia robochoi syly, Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy, № 1(42), pp. 171-179. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).171-179](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).171-179).
2. Blyzniuk, V. V. and Yatsenko, L. D. (2025), Rynok pratsi Ukrainy v umovakh viiny: rehionalni aspekty. Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia, № 19. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-07-01>.
3. Ilyich, L. M. (2017), Strukturni transformatsii tranzytynoho rynku pratsi Ukrainy, Kyiv: Alerta, 608 s.
4. Kychko, I. (2025), Stratehichni priorytety zberezhennia trudovoho potentsialu Ukrainy v umovakh tsyfrovizatsii ta dii voiennoho stanu, Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia, № 2(42), pp. 23-37. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-2\(42\)-23-37](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-2(42)-23-37).
5. Kolot, A. and Herasymenko, O. (2022), Temporalni imperatyvy sotsialno-trudovoho rozvytku pershoi polovyny XXI st., Ekonomika Ukrainy, № 65(11(732)), pp. 3-25. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.11.003>.
6. Marshavin, Yu. M., Kytsak, T. H., and Vasylenko, A. O. (2023), Modernizatsiia rynku pratsi na zasadakh kontseptu sotsialnoi vidpovidalnosti yak bazova umova vidnovlennia Ukrainy, Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia, № 7. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-07-02>.
7. Mulska, O. P. (2025), Transformatsii rynku pratsi Karpatskoho rehionu Ukrainy v umovakh sotsialno-trudovykh dysbalansiv, Akademichni vizii, № 45. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2101>.
8. Novikova, O., Shamileva, L. and Khandii, O. (2023), Otsiniuvannia rozbalansovanosti trudovoi sfery v umovakh voiennoho stanu i mozhlyvosti yii podolannia, Ekonomika Ukrainy, № 66(2(735)), pp. 17-54. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.02.017>.
9. Pyshchulina, O. and Markevych, K. (2022), Rynok pratsi v umovakh viiny: osnovni tendentsii ta napriamy stabilizatsii, Kyiv: Razumkov Centre. <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>.
10. Tomchuk, O. V. (2023), Analiz trendiv rozvytku rynku pratsi v Ukraini: kluchovi zminy ta vyklyky voiennoho chasu, Innovation and Sustainability, № 2, pp. 110-119. <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.110.119>.
11. Yatsenko, L. (2024), Vidnovlennia rynku pratsi v Ukraini v umovakh viiny: rehionalni aspekty, Kyiv: National Institute for Strategic Studies. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-03/az_regrinki-praci_04032024.pdf.
12. Hrynkevych, O., Levytska, O. and Baranyak, I. (2023), Human resources for regional development in Ukraine: a roadmap for forecasting and determining a regional training request, Regional Science Policy & Practice, № 15(1), pp. 95-108. <https://doi.org/10.1111/rsp3.12625>.
13. Vasylytsiv, T. G., Levytska, O. O., Mulska, O. P., Lupak, R. L. and Bodnar, I. R. (2024), Destabilization of regional labour markets in Ukraine under heightened security threats, Studia Regionalne i Lokalne, № 97(3), pp. 39-54. <https://doi.org/10.7366/1509499539703>